

Vesna Milek

OGLEDALA

Vesna Milek
OGLEDALA

UMco

Ljubljana 2020

Vesna Milek

OGLEDALA

© za besedila Vesna Milek

© za knjižno izdajo UMco, d. d., 2020

Vse pravice pridržane.

Besedila so bila v obdobju od 2011 do 2020 objavljena v časopisu *Delo*, ki prijazno dovoljuje njihovo knjižno objavo.

Izdajatelj in založnik: UMco, d. d.
Zbirka Odkrito

Urednik: Samo Rugelj

Pomočnica urednika: Renate Rugelj

Oblikovanje ovitka: Rok Marinšek

Postavitev: Aleš Cimprič

Tisk: Primitus, d. o. o.

Naklada: 500 izvodov, 1. natis
Ljubljana 2020

Izdajo knjige je podprlo podjetje

V okviru določil Zakona o avtorski in sorodnih pravicah so brez pisnega dovoljenja založbe prepovedani reproduciranje, distribuiranje, javna priobčitev, predelava ali druga uporaba tega avtorskega dela ali njegovih delov v kakršnem koli obsegu ali postopku, v številni fotokopiranje, tiskanje in shranjevanje v elektronski obliki.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-4

MILEK, Vesna

Ogledala / Vesna Milek. - 1. natis. - Ljubljana : UMco, 2020. -
(Zbirka Odkrito)

ISBN 978-961-7050-69-1

COBISS.SI-ID 21094403

UMco, d. d., Leskoškova 12, 1000 Ljubljana
tel.: 01/ 520 18 39, e-pošta: bukla-urednistvo@umco.si, www.bukla.si

Posvečeno vsem,
ki so vstopili skozi ogledalo,
in vsem tistim,
ki so mi dovolili,
da sem se skozi njega zagledala drugače.

Vsebina

Nostalgija

11

Moč podobe

57

Jezik gledališča

105

Srečanja

157

Besede drhtijo

215

Samo ljubezen

257

Ogledala

Sabina v Kunderjevi *Neznosni lahkosti bivanja* rada stoji pred zrcalom z melonastim klobukom na glavi in se spominja erotičnih srečanj s Tomažem, klobukom in ogledalom. »Stala sta pred ogledalom, vselej sta med slačenjem stala pred ogledalom, in se gledala v njem.«

Theresa, Tomaževo dekle, se v istem romanu gleda v ogledalu, ker se hoče prepoznati v lastnem telesu in sovraži svoje telo, telo, ki ni moglo obdržati moškega, ki ga ljubi.

Brassaijeva fotografija iz tridesetih let: skupina v plesni dvorani, v družini za kavarniško mizico objeta moški in ženska, viseče ogledalo nad njima odseva podoben par, objet na podoben način. Ogledalo je podvajanje, vsako dejanje tega trenutka ima svoj odsev nekje drugje. Parižani ljubijo ogledala, ni prave pariške kavarne brez visečih ali stenskih ogledal. Manifestacija pariške ljubezni po opazovanju: velika ogledalna dvorana v Versaillesu, kjer se sprehodiš skozi galerijo 357 ogledal; kot bi Ludvik XIV. namerno ustvaril mehanizem za opazovanje in nadzor – veliko oko »velikega brata«.

Ogledalo je od nekdaj simboliziralo skrivnost, včasih iluzijo. Včasih resnico. Morda prehod v drug, skrivnostni svet. Ogledalo po nekaterih mistikih jemlje energijo, mladost. Dorian Gray bi že vedel. Njegova slika na podstrešju je bila njegovo pravo ogledalo.

Ogledalo je od nekdanj simboliziralo skrivnost;
prehod v drug, skrivnostni svet.

Vsak v zgodovini naše civilizacije, ki je preveč oboževal ogledala, je bil kaznovan. Narcis, ki si je za svoje ogledalo izbral vodno gladino in se zaljubil v lastni odsev. Hudobna mačeha v Sneguljčici. Marija Antoinetta. Kurtizana Marie Duplessis, muza Alexandra Dumasa mlajšega, Dama s kamelijami. Umetnost ne zna brez ogledal. Ogledalo Sylvie Plath je hladno, pogoltne vse, kar vidi, je brezčutno in odseva resnico. Manetova *Nana*, brezбриžna kurtizana pred ogledalom, v katerem najverjetneje vidi tisto, kar vidi opazovalec slike: moškega s klobukom in palico, ki čaka. Tudi Velázquezova skrivnostna slika *Las Meninas* v madridskem muzeju Prado je skrivnostna zaradi igre ogledal: v enem se zrcalita tista dva, zaradi katerih je življenje na sliki zastalo. Kdo je tu opazovalec, kdo je slikar in kdo sta podobi v ogledalu? Mi sami?

»Smo ogledalo kot tudi obraz v njem,« je zapisal Rumi, mistični pesnik 13. stoletja, in o ogledalih in naših odsevih v drugih povedal vse.

Maj 2013

NOSTALGIJA

Polnoč v Parizu

Nostalgija je beseda, ki ima največ različnih vonjev. In če kdaj, je prav decembra nostalgija najbolj razširjeno čustvo. Po tistih božičih, ki jih ne bo več, po tistem pričakovanju, ki se ga trudiš doživeti zdaj, pa ne gre več ...

Seveda vsi vemo, da je nostalgija ujčkanje v preteklosti, da nas nostalgija ne vodi nikamor naprej, a si tisti neozdravljivi nostalgiki ne moremo kaj, da ne bi. Ni dovolj samo december, po mestu je zakrožil nov nostalgični virus. *Polnoč v Parizu*. Še en sladkorček Woodyja Allena, ki mesto luči Pariz spremeni v časovni stroj. In tako nadomestek za Woodyja, scenarist Owen Wilson, zapreden v oblak nostalgije vandra po ulicah Montmartra, ko se točno opolnoči pred njim ustavi peugeot iz dvajsetih. Avto iz drugega časa, ki vozi nazaj v čas. V dvajseta. Je za »wanna be« pisatelja in romantika kaj bolj magičnega, navdihujočega, dekadentnega kot Pariz v dvajsetih letih prejšnjega stoletja? Avto te odpelje na zabavo izgubljene generacije, v stanovanje Gertrude Stein, kjer se drenjata zakonca Zelda in Scott Fitzgerald, kjer se egocentrik Hemingway ukvarja s tvojim rokopisom, kjer ti igra Cole Porter in kjer – ali morda v Café de Flore na vogalu bulvarja Saint-Germain – Picasso, Dalí in Buñuel razpravljajo o nosorogu. Kakšni nesramno ljubki klišeji, kakšne karikature, kakšna naivnost,

Če bo mimo pripeljal avto iz dvajsetih,
bom vstopila. Vi bi tudi.

in vendar film, ki okuži tudi najbolj zagrizene antinostalgike,
nostalgike pa strezni.

Ker pove točno tisto, kar, ah spet, vsi vemo: če bi zdaj v tem trenutku živela v boemskih dvajsetih letih, bi tako kot Modiglianijeva muza Adriana hrepenela po Belle Epoque, in če bi živela v Belle Epoque, bi hotela nazaj v renesančne Firence ... Vedno bi se nam zdel boljši »neki drug čas«, kot lepo ugotovi kopija Woody Allena v filmu. Nič novega, vse to vemo, a še vedno ... Če bo mimo pripeljal avto iz dvajsetih, bom vstopila. Vi bi tudi.

December 2011

Dobro jutro, vonj

Rada bi imela omaro z ujetimi vonjavami, recimo tako kot vinoteko. Rada bi, da bi se dalo določene vonje ujeti v stekleničke in jih odpreti v tistih dneh, ko se vse zdi brez smisla.

Zdaj, ko še ne morem proti morju, bi si odprla stekleničko z vonjem po borovcih, po jodu; zakaj se mi zdi, da Jadransko morje diši drugače? Ko sem se prvič spustila v turkizno vodo mehiških karibov kot s kičaste razglednice, me je najbolj razočaral vonj. Ker ga ni bilo.

Süskindov junak v romanu *Parfum* je ubijal, da bi našel najpopolnejši vonj na svetu. Moj prijatelj, recimo, ljubi vonj po svežem časopisu, vsako jutro mu prodajalka v trafiki vzame *Delo* čisto spodaj iz velikega svežnja, ker tisti časopis najbolj diši. Jaz imam rada vonj po sveži knjigi iz tiskarne. Še bolj skrivnosten je vonj starih knjig v antikvariatu; lahko si zamišljaš vse te prste, ki so potovali po teh straneh, solze, stopljene koščke čokolade, packo od črnila v posvetilu, napisanem z nalivnikom ...

Voh je najstarejše in najbolj skrivnostno čutilo, zato, se zdi, privleče na plan prastare spomine, tudi tiste, ki niso in ne morejo biti naši, a bi prisegli, da smo jih vonjali nekoč, nekje. Če že obstaja časovni stroj, ki ga išče naša civilizacija, je to vonj. V trenutku te prestavi v drug čas in prostor.

Süskindov junak v romanu Parfum je ubijal,
da bi našel najpopolnejši vonj na svetu.

Vsak ima svoje posebne vonjave, ki ga vračajo v skrite predale spomina. Vonj po mleku, po sveže pokošeni travi. Vonj po dežju. Vonj po cimetu. Vonj po praženi čebuli. Vonj po pudru, šminki in potu v gledališki garderobi. Vonj sočutja. Vonj strahu. Vonj ljubezni. Neumnost, kako sploh diši ljubezen? Ne vem, a ko jo zavoham, jo prepoznam. Spomnim se, kako mi je Alen Kobilica rekel, da je opazil, da je ljudi strah, da bi jih zavohali. Kot bi nas bilo strah dišati po sebi. Morda nas je strah, da bi nas kdo zares prepoznal.

In ni nam treba prebrati knjige nizozemskega psihologa Pieta Vroona *Vonj: skriti zapeljivec*, da bi vedeli, da je vonj prvi impulz, zaradi česar se sploh zares srečamo in prepletamo.

Julij 2012

Mesto, ki je bolj moje

Včasih se mi zazdi, da nekje obstaja mesto, ki je bolj moje od tega, v katerem živim. Morda se zato rada igram igro asociacij na mesta, s tem utrujam znance in prijatelje, še sveže s potovanj. Taka mala obsesija. Mesta imajo svojo dušo, svoj značaj, ki se včasih ujame s tvojim. Ali pač ne. Včasih ga začutiš, ko sediš ob kavi na neznani ulici in opazuješ obraze ljudi, ki hitijo mimo. Včasih ga začutiš skozi razbrazdani obraz taksista ali skozi vonj, ki ti nepričakovano razširi nosnice na ulici velemesta in ga ne boš pozabil.

Moja prva asociacija na Buenos Aires, recimo, je nasprotje: monumentalne stavbe svetovnih korporacij ob orjaški aveniiji, na drugi strani ozke ulice s starinarnicami v San Thelmu, kjer iz hreščečih zvočnikov odmeva tango. Buenos Aires je razdalja in bližina, objem dveh neznancev, samo za en ples. Ciudad de Mexico je magnetizem podzemlja na glavnem trgu Zócalo, ki ga je azteški vladar Montezuma postavil na orjaških kolih; je kri, zlato, Diegovi murali in Frida Kahlo. Sao Paolo je apokalipsa, nevarnost, džungla v središču mesta, od vdihavanja lepila postarani obrazi uličnih otrok, ki režijo vate, na drugi strani mehka bossa nova in veselje, ker si živ. Trst je melanholija, hrepenenje po novih obalah, trg, ki se odpira na morje. New York je brbotanje, kotel ustvarjalnosti,

Trst je melanholija, hrepenenje po novih obalah,
trg, ki se odpira na morje.

hitrejši utrip srca, stisnjen čas. Madrid je rdeča barva flamen-
co mantilj, eksplozija dizajna, restavracij, muzejev pršut, dva
moška, ki se poljubljata na Fuencarralu. Pariz je časovni stroj,
več mest v enem mestu, več različnih »časov« v enem samem
času. Rim je kulisa zgodovine, Neron in Cezar hkrati in po-
dobe iz Fellinijevih filmov. Benetke so gledališka kulisa, črne
gondole, v katerih se srečata Wagner in Verdi, morda še Man-
nova Smrt v Benetkah ali Casanovov Beg iz beneške ječe ...
In Ljubljana? Ljubljana je razglednica, ljubka, mehka, roman-
tična, a jo je strah višine, kot je že dolgo nazaj rekel Boštjan
Vuga. In širine. In zato je, kadar ti zmanjka zraka, lepo malo
oditi, pa čeprav le z asociacijami.

Maj 2012

Spletni dnevnik

Računalnik se mi sesuje pogosto. Danes se mi je spet. In to tako silovito, da so se mi vrnili mejli iz preteklosti. In tako jih zdaj brišem in padam v neko obdobje, ki mi ga računalnik ni dovolil pozabiti.

Maili iz leta 2003, 2004, 2005, pa korespondenca s špansko pisateljico Roso Montero, pa s špansko divo Rossy de Palma, ki mi je poslala svojo dramo v španščini in na njeno čudovito pismo nikoli nisem odgovorila ... Tam so pisma pokojnega dr. Andreja Marušiča, ki je najin intervju avtoriziral še, ko je delal v Londonu ..., pismo Lojzeta Kovačiča, v katerem mi je napisal nekaj, zaradi česar sem začela zaupati v svoje pisanje ... Neprecenljive, dragocene besede dragocenih ljudi. Med njimi so tudi zelo intimna pisma, klici na pomoč oseb, ki jih zdaj ni več, poezija mehiškega pesnika, pozabljena ljubezenska pisma ... Takšna pisma, kakršnih v zadnjih nekaj letih ne dobivam in ne pošiljam več.

In jaz sem na vse to pozabila.

Bilo je kot potres, ko so vame udarili vsi ti drobci preteklosti, in me spomnili na čustva, ki so ostala, zaklenjena nekje v računalniku.

Ne vem, nikoli nisem pisala dnevnika, razen v petem razredu osnovne šole. Razlog: neuslišana ljubezen. A zdaj sem se

Bilo je kot potres, ko so vame udarili
vsi ti drobci preteklosti.

soočila z nekakšnim nenavadnim elektronskim dnevnikom, ki se je napisal sam. Nimamo več časa, da bi pisali dnevnike, a v resnici so naši dnevniki esemesi, če jih ne bi brisali, ememesi, mejli, facebook, instagram, tviter, blogi ... Tudi nekateri moji članki.

Če bi nekdo zbral vse, kar smo napisali, vsako fotografijo, ki smo jo dobili ali poslali, vse naše klike na določene strani, vse naše sledi, ki smo jih pustili v medmrežju, bi se sestavil mozaik nekega življenja. Nepopoln, seveda, tako kot je nepopolna vsaka podoba, ki jo imamo o kom, čeprav si domišljamo, da ga poznamo.

Zato facebooka ne odklanjam več a priori, češ da gre za še eno ogledalo naše voajeristične/ekshibicionistične kulture. Navsezadnje gre pri vseh nas za isto stvar. Pisati, deliti fotografije, misli, jezo, srečo, da ne bi pozabili. Da bi bil nekdo priča temu, kar doživljamo. In čeprav je tehnologija spremenila našo komunikacijo, prosti čas, odnos do užitka, ni mogla uničiti tistega osnovnega v človeku, ko je davno tega, na začetku časa v deblo drevesa vrezal svoje ime. Da bi pustil sled.

Julij 2014

Lepota počasnosti

Na letalu za London vzamem iz žepa na sedežu revijo nizko-cenovne letalske družbe, raztreseno zalistam in se ustavim, ko se na dveh straneh razteza znana podoba jezera. Pogledam še enkrat. Cerkniško jezero. Avtor reportaže Jake Eastham piše o »dramatičnem fenomenu presihajočega jezera«: ko je polno, je največje jezero v Sloveniji, ko je prazno, piše, so njegovi požiralniki videti kot kraterji čudnega planeta. Sama sem rada rekla podobno: da je moje jezero poleti videti, kot bi se prvi človek sprehajal po površini meseca. Na drugi strani se zgodba nadaljuje s Predjamskim gradom, Postojnsko jamo, »gotским čudežem« Škocjanskimi jamami, pa s kozarcem vina in kraškim pršutom.

Eastham se je iz Postojne odpravil v Trst peš, kot del trenda *Slow Movement*, ki se je začel kot upor ob odprtju McDonaldsa v Rimu leta 1980. Počasno potovanje je potovanje k samemu sebi, pravi, kjer lahko začutiš neokrnjene slovenske gozdove, »raj za rjavega medveda«. In tako na easyjetu, kjer sem bila še pred nekaj minutami kos mesa, ki ga je treba čim hitreje stisniti na čim manjšo površino, odkrivam lepoto svojega doma, lepoto počasnosti. Vrnem se v otroštvo, v moj prvi sprehod »po luni«, k občutku, ko se gola stopala dotaknejo posušenega jezerskega dna.

Vrnem se v otroštvo, v moj prvi sprehod
»po luni«, k občutku, ko se gola stopala
dotaknejo posušenega jezerskega dna.

Vmes se ozrem proti sopotnici, ki jo imam za Angležinjo, revijo ima odprto na isti strani, nasmehneva se druga drugi. Jaz sem odrasla v Postojni, nenadoma pravi v slovenščini. In jaz ob jezeru, rečem. Že nekaj let živi in dela v Londonu, pravi, tja je šla, ker doma, tako kot toliko talentiranih mladih, ni dobila dela. Tu in tam ima domotožje, prizna, predvsem po teh podobah, ki razprte, natisnjene v reviji počivajo v najjinih naročjih. Dom je, kjer zakuriš ogenj, mi je zadnjič rekel Rade Šerbedžija. In dom je, kjer imaš spomine, svoje otroštvo. In z otroštvom mislim tudi na tisti prostor nekje v nas, ki se, upam, nikoli ne bo postaral.

Julij 2014

Avsenikov spomin

Včasih se navdih zgodi tam, kjer ga ne pričakuješ, čisto blizu tebe, celo za tvojim hrbtom. V redakciji tako blizu sediva s Polono Kekec, našo lektorico. Vsak dan zadnjih dvajset let jutro začne z branjem naših člankov, z rentgenskim pogledom jih češe in nas reši marsikatero zadrege. A to je nekako samoumevno, kot so samoumevni vsi ljudje v ustvarjalnem procesu. S slušalkami na glavi, da se v trušču redakcije lahko koncentrira, zravnano sedi za računalnikom in lektorira, zdaj lektorira članek Marijana Zlobca o velikanu narodnozabavne glasbe Slavku Avseniku. Nenadoma izza hrbta komaj slišno do mene privalovi znan napev. Še bolj napnem ušesa, iz njenih slušalk prihaja valček Spomin. Polona je oseba, ki ve o glasbi več kot marsikdo, ki ga poznam, od zgodovine rock'n'rolla, jazza, bluesa, etna ... Zdaj posluša Avsenikov valček. Njena noga v sandalu komaj slišno po taktu udarja ob tapison v redakciji. Počutim se, kot bi za trenutek vdrla v njeno intimo, slišala nekaj, kar ni bilo namenjeno mojim očem in ušesom. Kot bi začutila, da jo opazujem, se zavrti na stolu in me pogleda. Sname slušalke, se nasmehne nazaj, a njen izraz in njene oči kot da plavajo v neki drugi atmosferi, v drugem času. Moj oče je bil glasbenik, oboževal je klarinet, reče. Samo to. In si, da je ne bi preplavila čustva, spet nadene slušalke in se usmeri v zaslon.

Zdaj poslušá Avsenikov valček.
Njena noga v sandalu komaj slišno
po taktu udarja ob tapison v redakciji.

»Najtežje v glasbenem svetu je iznajti melodijo, ki si jo vsi zapomnijo, ki gre iz roda v rod vsakršnih izvajalcev in postane večna,« je zapisal Zlobec. Polona je še ves teden v slušalkah poslušala Avsenikovo glasbo, njena noga je ves čas polzavedno udarjala po taktu, v redakcijo je prinesla nekaj nerazložljivega. Avsenikov duh, ki je s svojimi Spominom, Golico, Na avtocesti zaznamoval vsaj delček naših otroštev. Njegove skladbe so najbrž za vse nas Proustove magdalenice, sprožilci davno pozabljenih spominov.

Julij 2015

O večnosti

Mali avto se premika po ozki poti proti mestecu Lun na Pagu, ki se dviga in spušča kot vodni tobogan, dokler se pred tabo ne odpre osupljiv prizor: na obeh straneh ozke ceste zagledam nasade tisočletnih oljk, ukoreninjene v razbeljen bel kamen, v daljavi rdeča krogla zahajajočega sonca. Stare, grčave, skrivenčene oljke so bile videti kot tiha skrivnostna bitja, vsaka s svojim značajem, s svojo zgodbo, s svojo obliko, ki v možganih ustvarjajo neverjetne fantazijske podobe in prizore. Neverjetno, pravzaprav, da se na tem delu na skrajnem severu otoka, ki se kot kazalec steguje v morje, na 23 hektarih razteza kakih 80 tisoč dreves, ki so se zasadila sama. Lunski oljčni nasad po mnenju strokovnjakov velja za največji tovrstni nasad tisočletnih oljk na svetu, neprimerljiv celo s podobnimi nasadi v Egiptu ali v Grčiji. In ker so tisti večer zaprli vstop za obiskovalce, sem šla naslednjo noč tja sama, parkirala avto in v tihoti, ob osvetljavi mesečine stopala med sencami orjaških oljk. Občutek je bil grozeč, nadrealističen, ker je bila prisotnost vsakega drevesa v temi še podeseterjena, lahko bi slišala njihovo dihanje, njihovo šepetanje. Nisem prišla do oljke, ki naj bi bila stara 1600 let. Najbrž nisem objela niti oljke, ki je stara 1200 let. A občutek, da se sprehajaš med živimi bitji, ki so nemo preživela vse človeške drame,

Občutek, da se sprehajaš med živimi bitji,
ki so nemo preživela vse človeške drame,
revolucije, uničenja, vojne in v katerih se
skladiščijo vozli tisočerih zgodb ...

revolucije, uničenja, vojne in v katerih se skladiščijo vozli tisočerih zgodb, ki jih ne znamo razvozlati in prebrati z našim jezikom, je naježilo kožo. Nekateri so tam še iz časa, ko naj bi na kralj Artur s svojimi vitezi iskal sveti gral; bile so neme priče prihodov in odhodov skrivnostnih ljudstev, njihove večne korenine krčevito prepletene s kamnom. Oljčno drevo, ki sem si ga izbrala, šepeta o tem, kaj je zares pomembno. Bilo je tukaj pred tisočimi leti in bo stalo tu še vsaj naslednjih sto ali dvesto let. Lekcija o večnosti.

Avgust 2015

Atlantida

Vsakič, ko se znajdem na kakem grškem otoku, zaradi lepote pejisažev in nečesa neoprijemljivega, prastarega, osupljivega, pomislim na Atlantido. Na civilizacijo, ki naj bi nam služila kot utopija, kot ideal, na civilizacijo, ki naj bi propadla prav zato, ker ni znala ustaviti pohlepa, ker ji je, tako kot vsem civilizacijam pred njo in po njej, spodrsnilo na človečnosti.

Morda jo je Platon res ustvaril kot miselni eksperiment, da bi vanjo vcepil utopijo idealne države, hkrati pa nam je za vedno vsadil seme hrepenenja po svetu, kjer bo človek človeku človek, kjer bodo namesto velikih besed govorila dejanja ljubezni. In tako jo nosimo v sebi, nimamo dokazov zanjo, a ko rečeš Atlantida, si vsakdo naslika svojo podobo izgubljenega raja. Moja je najbrž nekakšen križanec med Steinerjevo, Platonovo in Baconovo. Otoška civilizacija v obliki prstana, otoki, lagune, gore, orjaški kristali. In pokončni ljudje, ki znajo komunicirati brez besed, ki berejo misli in vidijo več. Zadnjič sem jo zagledala, na otoku, kjer še vedno ždi Minotaver, po treh urah vožnje v razmajanem avtomobilu med serpentinami in kanjoni, se je z griča odprl pogled za bogove. Pesek, ki se preliva v rožnato barvo, klifi, lagune, tri različne barve vode, na eni strani turkizna, na drugi blede modra kot akvamarin, bleščeče sonce, množica ljudi, ki so od daleč videti vsi enaki,

Hodijo po slanem jezeru, kot bi drseli po
vodni gladini, z ožarjenimi obrazi,
in dajejo vtis popolne sreče, raja.

kot da pripadajo isti civilizaciji srečnih. Hodijo po slanem jezeru, kot bi drseli po vodni gladini, z ožarjenimi obrazi, in dajejo vtis popolne sreče, raja. Za hip sem pozabila, da se samo malo stran dogajajo strašne stvari, ki nas opominjajo, da tudi naša civilizacija drsi proti robu in da Varufakisov Globalni Minotaver ždi v labirintu in zahteva vse več žrtev. In zato je najbrž treba v sebi negovati svoj otok, podobo lepote in sreče, svojo Atlantido, kamor se lahko zatečeš.

Julij 2016

Melanholija

Spomnim se svojega prvega sarajevskega festivala. Spomnim se, kako sem takrat še z mladim, neuveljavljenim bosanskim režiserjem Pjerom Žalico, Sašom Lošićem, ki je naredil glasbo za njegov kratki film, in z mehiškim režiserjem Alfonsom Cuaronom (ki je takrat predstavljal svoja *Velika pričakovanja* in še ni vedel, da bo mnogo let kasneje dobil oskarja za *Gravitacijo*) sedela ob kavi v klubu *Meeting Point* in poskušala pozabiti na razrušene stavbe, na luknje po Baščaršiji, na oči Sarajlij, v katerih so se še zrcalile preživete grozote. Skupaj s snemalcem smo se z Lošićem sprehodili po Baščaršiji in spomnim se ganjenih izrazov ljudi, ki so ustavljali Lošića in mu govorili, kako ga je lepo videti tukaj, ker jim to daje občutek, da je vse dobro, »da je vse tako, kot je bilo prej«.

In skoraj dve desetletji kasneje se z Zoro Stančič in Damjanom Kozoletom spet po naključju srečamo z Lošićem. Ko se skupaj sprehodimo po Baščaršiji, se zdi, kot da se je čas ustavil, podobna avgustovska svetloba, pesem mujezinov, minaret, ki ga preletavajo golobi. Še vedno ima na glavi svojo značilno kapo, še vedno ga pri Hodžiću 1 osiveli natakhar pozdravi z žarom v očeh, še vedno ga ljudje ustavljajo in mu govorijo isto kot pred dvajsetimi leti: koliko jim pomeni, da je tukaj, ker jim daje občutek, da je spet vse tako, kot je bilo. Ni čisto tako,

Še vedno ima na glavi svojo značilno kapo,
še vedno ga pri Hodžiču 1 osiveli natak ar pozdravi
z žarom v očeh, še vedno ga ljudje ustavljajo in
mu govorijo isto kot pred dvajsetimi leti ...

kot je bilo. Vmes so zrasle nove generacije, nekatere rane so se zacelile, mnoge ne, zrasli so novi hoteli, taksisti slavijo prihod svojega idola tako, da polepijo taksije z njegovo fotografijo, čez dan je vse več deklet, zavutih v burke, v kafani Morića Hana vse več rosno mladih pokritih deklet »ašikuje«, torej se z mladeniči spogleduje brez dotika, medtem ko zvečer po temnih ulicah stopajo dolgonoge in močno naličene amazonke v kratkih bleščečih krilih in visokih petah.

A ko mi gospa v aščinici tako kot vsako leto materinsko navrže »lutko, dobro nam došla, dal si mi opet malo smršavila«, in mi naloži kup sarmic, imam občutek, da sem še vedno tisto dekle, ki jo je prvič tako pretresla bolečina tega mesta, a jo je hkrati njegova neobičajna lepota, mehko ba in melanholija zaznamovala za vedno.

Av gust 2016